

وزارت بهداشت
درمان و آموزش پزشکی

معاونت بهداشت
دفتر مدیریت خطر بلایا
گمبته بهداشت کار گروه حوادث غیر مترقبه

Training Of Trainer

Workshop series

(TOT)

2016

اعضاء کمیته ملی مشورتی

زیر نظر: دکتر اردلان

برنامه تحول سلامت در حوزه بهداشت

Training of Trainer workshop series
(TOT)
2016

برنامه سلامت در بلایای طبیعی و انسان ساخت

و- ارجاع مناسب و به موقع، پیگیری موارد ارجاع شده به سطح بالاتر و دریافت پس‌خوراند از سطح بالاتر و انجام اقدامات مورد نیاز بر اساس پس‌خوراند

ز- ارزیابی خطر و ظرفیت پاسخ واحدهای ارائه خدمات در مواقع بحران

ح- ارزیابی امنیت غذایی در جمعیت تحت پوشش و اجرای برنامه‌های توانمندسازی مردم بر اساس ظرفیت‌های محلی

ط- ثبت و گزارش‌دهی صحیح، دقیق و به هنگام بر اساس فرم‌ها، دستورالعمل‌ها و تکالیف محوله

الف- مدیریت سلامت

- ◀ شناسایی محیط جغرافیایی محل خدمت
- ◀ شناسایی جمعیت تحت پوشش از نظر تعداد نفرات به تفکیک سن و جنس
- ◀ شناسایی معضلات و مشکلات اثرگذار بر سلامت در منطقه
- ◀ شناسایی جمعیت تحت پوشش از نظر مشکلات اثرگذار بر سلامت افراد
- ◀ ثبت داده‌ها و مدیریت اطلاعات سلامت افراد و جمعیت تحت پوشش
- ◀ شناسایی چرخه کار مرکز و فعالیت واحدهای مختلف موجود در مرکز
- ◀ اقدام به حل مسائل بهداشتی از راه همکاری‌های درون‌بخشی و بین‌بخشی
- ◀ تلاش در حل مسائل سلامت جامعه از راه جلب مشارکت‌های مردمی
- ◀ همکاری در اجرای برنامه‌های استانی و کشوری
- ◀ همکاری در برنامه‌های مقابله با اثرات حوادث غیرمترقبه و عضویت در تیم‌های مذکور بر اساس پروتکل‌های کشوری

واژه های مورد استفاده در این دستورالعمل

□ EOP: مخفف Emergency Operations Plan یا برنامه راهبردی عملیات پاسخ می باشد.

□ IAP: مخفف Incident Action Plan یا برنامه عملیاتی پاسخ می باشد و به ازای هر حادثه مبتنی بر برنامه راهبردی (EOP) تدوین میشود.

□ EOC: مخفف Emergency Operations Center یا مرکز هدایت عملیات پاسخ می باشد.

□ ICP: مخفف Incident Command Post یا پست فرماندهی حادثه (مستقر در منطقه آسیب دیده) می باشد.

□ ICS: مخفف Incident Command System یا سامانه فرماندهی حادثه می باشد.

برنامه

"عملیات پاسخ در بلایا و فوریت‌ها"

"EOP"

Emergency Operations Plan

اجزاء برنامہ پاسخ EOP

بخش عمومی

مقدمه، سابقہ برنامہ، بیانہ هدف، اختیارات قانونی، شرح وضعیت، پیش فرض ها،

مبانی عملیات

ساختار مدیریت بحران، سامانہ فرماندہی حادثہ، اعلام شرایط اضطراری، سطح بندی حادثہ

کارکردهای مدیریتی

کارکردهای تخصصی

بخش عمومی برنامہ

مقدمه

- معرفی مرکز/ واحد/ اداره
- سطح خطر منطقه در ارتباط با فعالیتهای تخصصی واحد
- اهمیت توجه به ایمنی پرسنل و مردم
- انتظارات واحد/مرکز از کارکنان زیر مجموعه
- تاکید بر بازبینی برنامه به صورت سالیانه
- درج نام و امضای رئیس واحد

نمونه مقدمه (واحد بهداشت محیط)

..... جنبه های ضروری مدیریت بهداشت محیط در مواقع اضطرار شامل پیش بینی سرویسهای بهداشتی، تامین آب سالم و بهداشتی، دفع مناسب فاضلاب و مدفوع انسانی، کنترل ناقلین و آفات، بهداشت مواد غذایی و برآورد میزان خطرات اپیدمی پس از وقوع بلایا، مقابله با حوادث پرتوی و شیمیایی و... می باشد.

.....

..... این مکتوب فاکتورهای فیزیکی و اجتماعی مهم بهداشتی را تعیین کرده و عملاً با تشریح خدمات قابل ارائه توسط واحد بهداشت محیط امکان کاهش آسیب پذیری جوامع را در چارچوب این برنامه ها عنوان می کند. امید است با به کارگیری مناسب این برنامه بتوانیم از آلام و اثرات بلایا و حوادث بر جامعه بکاهیم.....

سابقه برنامه

سابقه برنامه و تغییرات مهم

- تاریخچه شروع فعالیتهای بلایا
- دستورالعملهای مربوط به بلایا
- دوره های آموزشی مرتبط با بلایا
- قراردادهای با سایر واحدها و سازمانها در ارتباط با بلایا
- تجربیات مربوط به بلایایی که واحد در آن فعالیت داشته است

نمونه سابقه برنامه (واحد تغذیه)

.....از دهه ۱۳۷۰ برنامه های مدیریت تغذیه در بحران و نقش و جایگاه تغذیه در بلایا در معاونت بهداشتی با مدیریت بهداشت محیط وعضویت کارشناس تغذیه در کمیته "مدیریت بحران " مطرح گردید. همچنین شرح وظایف کارشناسان تغذیه در سطوح (ستادی، استانی و شهرستان) تدوین و به چاپ رسید.

..... در حادثه اسف بار زلزله شهرستان بم در سال ۱۳۸۲ پیرو دستور کتبی معاونت محترم سلامت، دفتر بهبود تغذیه جامعه موظف گردید سبد مطلوب غذایی در بحران را تدوین نماید. در بررسی های انجام شده مشکلات تغذیه ای استخراج و گزارش گردید.

..... اولین تجربه این دفتر در خصوص طراحی مداخلات تغذیه ای با دفتر یونیسف تهران پس از حادثه بم در سال ۱۳۸۳ شامل موارد ذیل بود:

بیانیه هدف

هدف کلی: در راستای هدف کلان نظام سلامت مبنی بر کاهش

خطر بلایای طبیعی و انسان ساخت در ارتباط با واحد

نمونه بیانیه هدف

- **هدف کلی:**
- پیشگیری از آسیب های روانی به بازماندگان بلایا و تیمهای امدادی
- ارتقاء کیفیت مدیریت تغذیه در بلایا و فوریت ها در مراحل چهارگانه بحران (پیشگیری - آمادگی - پاسخ دهی و بازتوانی)

اختیارات قانونی و برنامه های مرجع

قانون تشکیل سازمان مدیریت بحران کشور

آیین نامه اجرایی تشکیل قانون سازمان مدیریت بحران کشور

مصوب هیئت محترم وزیران

شرح وظایف کارگروه بهداشت و درمان در حوادث غیرمترقبه

مصوب شورای هماهنگی مدیریت بحران

چشم انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ برخورداری از

سلامت، رفاه، امنیت غذایی، تامین اجتماعی

نمونه اختیارات قانونی و برنامه های مرجع (واحد تغذیه)

- امنیت غذایی و سلامت تغذیه ای جامعه یکی از مهمترین اهداف مورد نظر سند ملی توسعه فرا بخشی در برنامه توسعه چهارم اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران
- ماده ۱۳۶ لایحه برنامه پنجم توسعه با هدف تامین امنیت غذایی

شرح وضعیت

- مخاطرات و پیامدهای احتمالی هر کدام از آنها بر عملکرد اختصاصی
- توصیف مرکز و منطقه تحت پوشش
- حوزه جغرافیایی و موقعیت مرکز در تقسیم بندی شهری و شهرستانی
- توزیع جمعیت و خصوصیات آن
- گروههای ویژه (مثلا قومی، نژادی و افراد آسیب پذیر و ...)
- مناطق آسیب پذیر تحت پوشش
- تسهیلات/مراکز مهم و حیاتی آسیب پذیر
- نقشه منطقه

نمونه شرح وضعیت (واحد تغذیه)

• مثال برای واحد تغذیه:

➤ سیل: تخریب ناگهانی محصولات کشاورزی، از بین رفتن منابع امرار معاش مردم (دام، محصولات کشاورزی و...)، قطع دسترسی مردم به فروشگاه‌های مواد غذایی و آسیب مراکز خدمات بهداشتی و افزایش پیامدهای ناشی از آن

• مثال گروه‌های آسیب پذیر(ویژه) در واحد بهداشت روان:

➤ زنان (به ویژه زنان باردار)، سالمندان (به ویژه افراد مبتلا به الزایمر و دمانس)

➤ کودکان

➤ افراد وابسته به مواد (معتادان)

➤ مبتلایان به بیماریهای مزمن جسمی و ذهنی

➤ بیماران روانپزشکی

پیش فرض ها

شرایطی را شامل می شوند که به نفع یا ضرر برنامه هستند و موفقیت آن را تحت تاثیر قرار خواهند داد.

➤ ظرفیت های موجود

➤ نقاط قابل ارتقا در برنامه های موجود (محدودیت ها)

نمونه پیش فرض ها (واحد بیماریهای واگیر)

• ظرفیت های موجود:

- وجود نظام شبکه بطوریکه از سطح خانه های بهداشت و پایگاهها تا سطح مرکز بهداشت استان امکان ارزیابی، گزارش دهی، بررسی طغیان و کنترل بیماریها وجود دارد .
- وجود اپیدمیولوژیست یا پرسنل با مدرک MPH در معاونت های بهداشتی دانشگاههای علوم پزشکی کشور به عنوان بازوهای علمی-اجرایی

• نقاط قابل ارتقاء در برنامه های موجود:

- قوانین و مقررات موجود در زمینه کنترل بیماری های واگیر کافی نمی باشد.
- درس آموخته های حوادث و بلایای سالهای گذشته برای استفاده در برنامه های جدید مکتوب و مستند نمی باشد.

کار گروهی

- تدوین شرح وضعیت
- تدوین پیش فرض ها

EOP

مبانی عملیات

کارکردهای فاز
آمادگی (P)

کارکردهای
مدیریتی (M)

کارکردهای
اختصاصی (S)

ساختار مدیریت بحران ?

ICS ?

اعلام شرایط اضطراری و ختم آن ?

سطح بندی حادثه ?

EOP

مبانی عملیات

کارکردهای فاز آمادگی
(P)

کارکردهای مدیریتی
(M)

کارکردهای اختصاصی
(S)

هماهنگی راهبردی با ذینفعان ?

ارزیابی ایمنی و خطر

تدوین EOP

ذخیره سازی لوازم و تجهیزات

آموزش پرسنل ?

تمرین پرسنل ?

EOP

مبانی عملیات

کارکردهای فاز
آمادگی (P)

کارکردهای
مدیریتی (M)

کارکردهای
اختصاصی (S)

هشدار و تایید خبر

فراخوان پرسنل

ارزیابی سریع مشترک

ارزیابی دوره ای و مدیریت جامع اطلاعات

استقرار ICP

تدوین IAP

هماهنگی

فرماندهی و کنترل

پشتیبانی و تداوم ارائه خدمات

ارتباطات

ایمنی پرسنل

امنیت پرسنل

تخلیه واحد بهداشتی درمانی

اطلاع رسانی عمومی

پایش و ارزشیابی عملکرد

EOP

مبانی عملیات

کارکردهای فاز آمادگی (P)

کارکردهای مدیریتی (M)

کارکردهای اختصاصی (S)

عملیات اورژانس پیش

بیمارستانی (S1)

عملیات پاسخ

بیمارستانی (S2)

عملیات پاسخ بهداشت

مدیریت بیماری های واگیر (S3)

مدیریت بیماری های غیرواگیر (S4)

بهداشت محیط (S5)

سلامت خانواده و جمعیت (S6)

تغذیه (S7)

حمایتهای روانی اجتماعی (S8)

آموزش سلامت (S9)

خدمات آزمایشگاهی (S10)

عملیات پاسخ دارویی (S11)

Dept. of Public Health, MoHME
Disaster Risk Management Office

Training of Trainer workshop series
(TOT)
2016

از توجه شما سپاسگزارم

عنوان کارگروه (محور)	سازمان مسئول	ریاست کارگروه
۱	مخابرات و ارتباطات	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات
۲	بهداشت و درمان	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
۳	خشکسالی، سرمازدگی و مخاطرات کشاورزی (زراعت، باغداری، دامداری، آبیان و طیور)	وزارت جهاد کشاورزی
۴	حمل و نقل، شریان‌های حیاتی، بلایای جوی و طوفان	وزارت راه و ترابری
۵	تشکلهای مردم نهاد	وزارت کشور
۶	بیمه، بازسازی و بازتوانی، تأمین و توزیع ماشین‌آلات، آواربرداری ساختمانها، آتش‌نشانی، مواد خطرناک و انتقال و تدفین متوفیان	وزارت کشور
۷	امنیت و انتظامات	وزارت کشور
۸	امور سیل و مخاطرات دریایی، برق، آب و فاضلاب	وزارت نیرو
۹	تأمین سوخت و مواد نفتی	وزارت نفت
۱۰	مخاطرات زلزله، لغزش لایه‌های زمین، ابنیه، ساختمان و شهرسازی	وزارت مسکن و شهرسازی
۱۱	تأمین مسکن	وزارت مسکن و شهرسازی (بنیاد مسکن انقلاب اسلامی)
۱۲	مخاطرات زیست محیطی	سازمان حفاظت محیط زیست
۱۳	آموزش و اطلاع‌رسانی	سازمان صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران
۱۴	امداد و نجات و آموزش همگانی	جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران

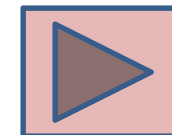
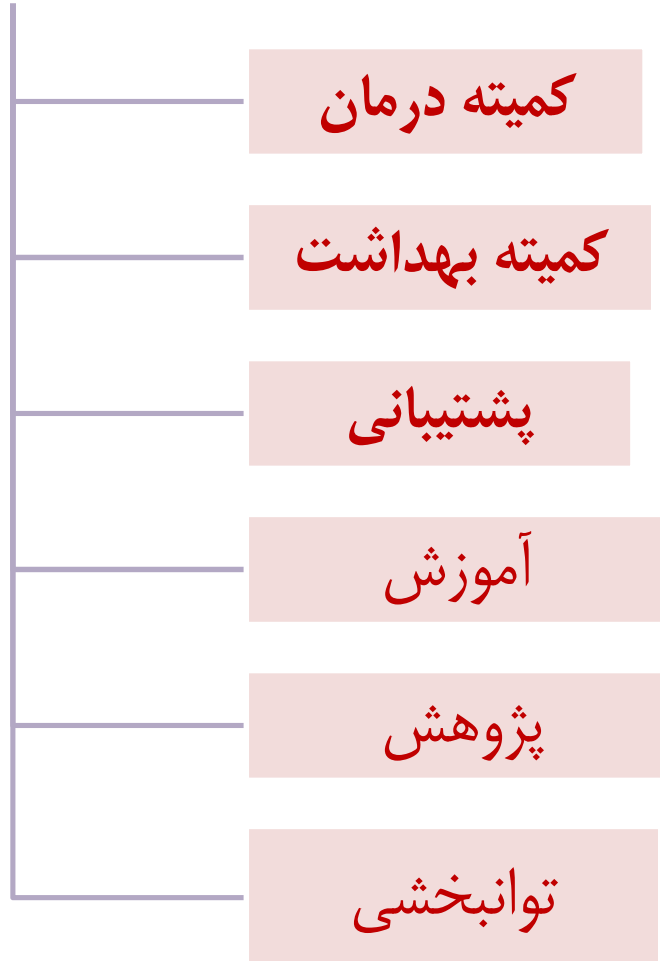
ساختار مدیریت بحران

وزرات بهداشت درمان و آموزش پزشکی

دبیرخانه کارگروه بهداشت و درمان و توانبخشی در حوادث غیرمترقبه

اعلام شرایط اضطراری و ختم آن

مرجع تعیین اعلام شرایط اضطراری و ختم آن، EOC وزارت، قطب و یا دانشگاه (بسته به وسعت حادثه) است.

در صورتی که اعلام شرایط اضطراری به دلیلی توسط سطح بالادست انجام نگیرد و واحدهای ارائه خدمات تابعه شهرستان، از حادثه مطلع و یا با آن مواجه شود، واحد مربوطه موظف است خبر را فوراً به EOC سطح بالاتر اعلام نماید.

بدیهی است انجام اقدامات حیاتی در سطح واحد، مانند فعال سازی سامانه فرماندهی حادثه، تخلیه، فراخوان نیروها و ارائه خدمات باید بطور همزمان انجام شود.

اعلام آغاز و اتمام شرایط اضطراری در هر واحد ارائه خدمت بعهدہ فرمانده عملیات آن واحد می باشد.

سطح بندی حادثه

تعریف	سطح حادثه
شرایط عادی	E0
وسعت حادثه در سطح یک یا چند واحد بهداشتی درمانی است، لیکن کمک شهرستان لازم نیست.	E1
وسعت حادثه در سطح یک شهرستان است و کمک دانشگاه لازم نیست.	E2
وسعت حادثه در سطح یک دانشگاه علوم پزشکی است (بیش از یک شهرستان درگیر است یا به هر دلیلی کمک دانشگاه ضروری است)	E3
وسعت حادثه در سطح یک قطب است (بیش از یک دانشگاه درگیر است یا به هر دلیلی کمک سایر دانشگاه های قطب ضروری است)	E4
وسعت حادثه در سطح ملی است (بیش از یک قطب درگیر است یا به هر دلیلی مداخله سطح ملی ضروری است)	E5
کمک بین المللی لازم است.	E6

هماهنگی

- هنگامی که انجام یک برنامه نیازمند حضور و مشارکت بیش از یک نفر باشد، موضوع هماهنگی مطرح می شود.
- "هم آهنگی" نقطه مقابل "من آهنگی" است.
- گروه ارکستر

اگر هماهنگی نباشد

- منابع به درستی و موثر استفاده نمی شوند
- هرج و مرج زیاد می شود
- دوباره کاری می شود
- عوارض ثانویه

ملزومات ایجاد هماهنگی

- دستورات از یک مرکز صادر شود
- فرآیند ارسال دستور مشخص باشد
- هر واحد/فرد بداند دستور از چه کسی می گیرد و به چه کسی گزارش می دهد
- یک مرکز برای دریافت، پردازش و ارسال اطلاعات وجود داشته باشد
- یک ساختار/سلسله مراتب وجود داشته باشد
- زبان مشترک ایجاد شود (سطح بندی، کدبندی و...)
- فرآیند و نحوه ارتباط بین اجزا مشخص باشد

فرآیند ایجاد و ارتقاء هماهنگی

🌱 تحلیل فرآیند و نقش ها و مسؤلیت های مورد نیاز

🌱 تحلیل و شناخت ذینفعان

🌱 برگزاری جلسات هماهنگی بین ذینفعان

🌱 تدوین تفاهم نامه همکاری

🌱 تست تفاهم نامه در تمرین

🌱 پایش مداوم مفاد تفاهم نامه و بازبینی آن

هماهنگی در مدیریت بلایا

🌐 راهبردی (قبل از بحران و در سطح کلان)

🌐 عملیاتی (حین بحران و در سطح عملیات)

مکانیسم ایجاد و ارتقاء هماهنگی راهبردی

تدوین مشترک برنامه

تفاهم نامه

جلسات مشترک

برگزاری تمرین (مانور) مشترک

مکانیسم ایجاد و ارتقاء هماهنگی عملیاتی

انجام هماهنگی راهبردی

استقرار سامانه فرماندهی و کنترل (ICP)

تهیه برنامه سریع عملیات مشترک (IAP)

ایجاد سامانه مدیریت اطلاعات جامع و مشترک

به اشتراک گذارندن به موقع اطلاعات

برگزاری جلسات روزانه هماهنگی

انواع تمرین عبارتند از:

تمرین دورمیزی

تمرین عملیاتی محدود به یک کارکرد

تمرین عملیاتی گسترده (بیش از یک کارکرد)

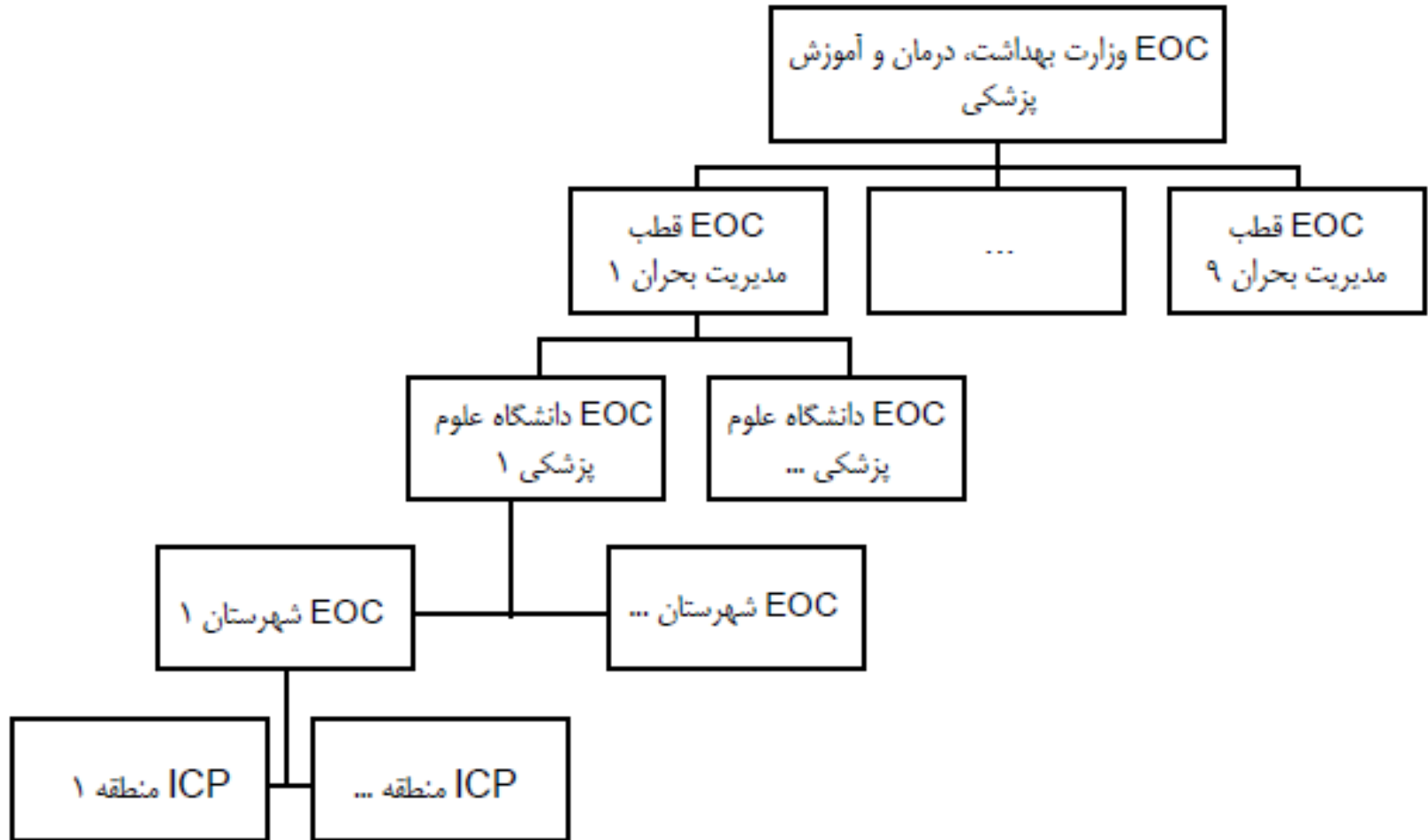
راهنمای اجرایی ۱ - شناسنامه تمرین مدیریت بحران در نظام سلامت

توضیح:			
• هر یک از مدیران و کارکنان نظام سلامت باید دارای این شناسنامه باشند.			
نام و سطح واحد			
نام و نام خانوادگی			
تاریخ آخرین ویرایش شناسنامه			
کد	کارکرد	تاریخ تمرین	توضیحات (در صورت لزوم)
۱) کارکردهای مدیریتی			
۲) کارکردهای اختصاصی و تخصصی			
نام و نام خانوادگی فرد مسئول:			

نمای شماتیک ارتباط ICP و EOC را در سطوح جغرافیایی مدیریت بحران

[وضعیت ICP زلزله شنبه.pptx](#)

چارت ICS

فرمانده حادثه

دستورات اصلی را صادر می کند

پاسخگوی فرآیند عملیات است

مدیریت همه عملکردهای ICS تا

تحويل به فرماندهی بعدی یا خاتمه

عملیات

هشدار سریع (اولیه)

یکی از مهمترین جنبه های مدیریت بحران هشدار به مردم در خصوص تهدید هاست

مجموعه ای از ظرفیت ها برای آنکه اطلاعات هشدار مناسب و به موقع برای جامعه در معرض خطر ارسال گردد تا اقدامات مناسب و موثر برای کاهش احتمال خسارات و آسیب ها انجام شود

برنامه پاسخ میدانی (IAP)

🕒 **زمان تدوین:** به محض دریافت اولین

گزارش وضعیت از منطقه آسیب دیده

🕒 **دوره زمانی:** طول زمان عملیات پاسخ

🕒 **بازبینی:** بسته به تغییرات در منطقه

آسیب دیده (از نظر خسارت جدید و منابع

در دسترس) و توسط فرمانده

روش ارتباطی:

- Runners
- Landline telephone
- Cell phone
- Two-way radio
- Computer communications
- Satellite phone

ایمنی:

شرح کارکرد

توجه به ایمنی پرسنل حین انجام عملیات یکی از موارد مهم در برنامه ریزی برای بلاایاست. متأسفانه این مسئولیت در شرایط عادی در اغلب واحدها بر عهده پرسنل عملیاتی همان واحد گذاشته شده و واحد مستقلی برای این عملکرد در نظر گرفته نشده است. با توجه به آنکه اقدامات نظارتی برای اغلب موارد تهدیدکننده در محیط مانند HazMat توسط بهداشت محیط انجام می شود، توصیه می شود این واحد مسئولیت مدیریت ایمنی عملیات را بر عهده گیرد. اگر چه در موارد پزشکی از سایر واحدها مانند اورژانس پیش بیمارستانی استفاده شود.

راهنمای اجرایی ۱

🕒 **منطقه داغ:** از محل حادثه تا فاصله ای که دیگر خطر آلودگی اولیه وجود نداشته باشد

🕒 **منطقه گرم:** منطقه رفع آلودگی که در اطراف منطقه داغ است و یک راهرو برای آلودگی زدایی در آن ایجاد می شود.

🕒 **منطقه سرد:** منطقه پشتیبانی و استقرار تیم های عملیاتی

🕒 گرچه استاندارد ملی برای منطقه بندی تعیین نشده است اما نکات زیر می تواند کمک کننده باشد:

🕒 مسئول منطقه بندی نیروهای امداد نجات مانند آتش نشانی هستند اما در صورتی که امکان

دسترسی به این تیم ها نمی باشد مسئول ایمنی تیم سلامت باید حدود منطقه های گرم و داغ را تعیین کند.

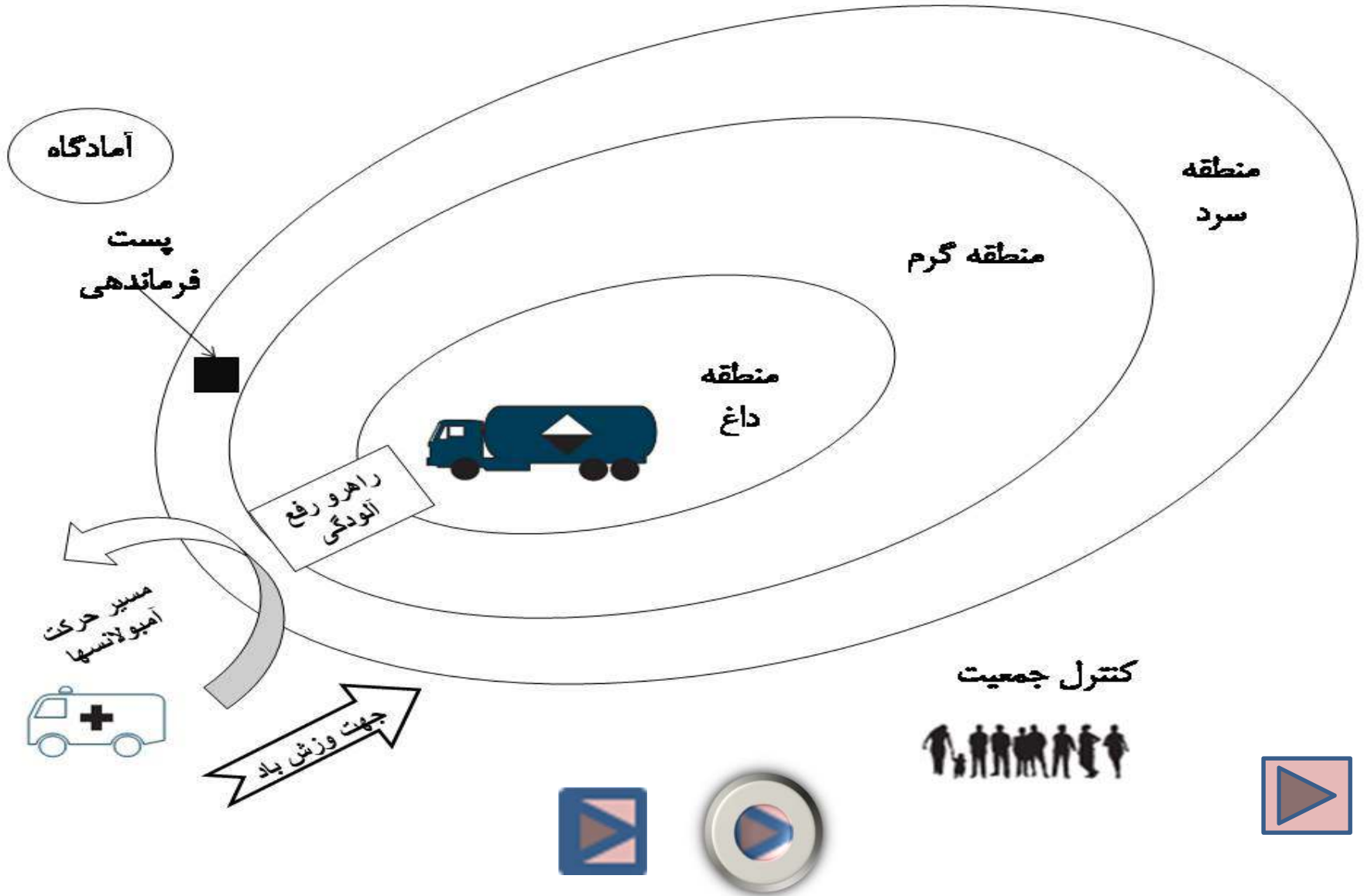
🕒 ورود و خروج به منطقه گرم و داغ در خلاف جهت باد انجام می شود.

🕒 حدود منطقه بسته به نوع ماده و شرایط منطقه دارد. اما به شکل کلی در برخی منابع مجموع منطقه

داغ و گرم را ۳۰۰ متر اعلام کرده اند.

منطقه بندی محل حادثه

امنیت

شرح کارکرد

یکی از کارکردهای مهم عمومی برقراری و حفظ امنیت است. در صورتی که امنیت برقرار نباشد عملاً هیچ دستگاه یا واحدی نمی تواند ارائه خدمت نماید. برای برقراری

امنیت لازم است تهدیدهایی که منشاء آنها انسان است

و به شکل عمدی انجام می شود شناسایی و برطرف گردد.

شرح وظایف واحد مسئول

برنامه ریزی برای افزایش ظرفیت تعیین محل های استقرار نیروهای حفاظت فیزیکی قبل از حادثه

کنترل درهای ورودی و خروجی مراکز بهداشتی درمانی مهم

چک کارت شناسایی و احراز هویت افرادی که قصد ورود به مراکز دارند

کنترل جمعیت و خودروها در مبادی ورودی و خروجی ساختمان ها

همکاری و تعامل با نیروی انتظامی برای کنترل افراد متخاصم

نگهداری وسایل و تجهیزات بلاصاحب یا مصدومینی که هوشیار نیستند و تحویل آنها به مراجع

قضایی

حفظ صحنه جرم در صورت وقوع حادثه مشکوک

همکاری در تخلیه مردم از ساختمان در شرایط اضطراری

همکاری در اطفاء حریق با رعایت شرایط ایمنی

شرح وظایف واحدهای همکار و تیم های عملیاتی

نصب اتیکت، پوشیدن لباس فرم و جلیقه و ارائه کارت شناسایی

مشارکت در کنترل جمعیت در واحد مربوطه

اطلاع رسانی به واحد حفاظت فیزیکی در صورت مشاهده فرد مشکوک

Dept. of Public Health, MoHME
Disaster Risk Management Office

Training of Trainer workshop series
(TOT)
2016

از توجه شما سپاسگزارم